

Posthüman:
Şehir ve Beden

Yaylagül Ceran Karataş

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Posthüman: Şehir ve Beden

Yaylagül Ceran Karataş

Editör: Ertan Akkaş

Kapak Tasarımı: Güzin Çolak

Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2022 Temmuz, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-46-2

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Ankamat Matbaacılık Sanayi Tic.Limited Şirketi

Sertifika No: 46700

1344. Cadde No: 60

İvedik Organize Sanayi Bölgesi

Yenimahalle – ANKARA

Tel: (0.312) 394 54 94 – 95

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Posthüman:
Şehir ve Beden

ÖNSÖZ

Posthümanist durumu anlamak, açıklamak ve yorumlamak amacıyla planladığımız çalışmaları *Posthümanizm Kitaplığı* adıyla bir araya getirdik. Bu kitaplıktaki çalışmalarda posthümanizmin yapısöküme uğrattığı alanlara ilişkin metodolojik, kavramsal ve tarihsel açıdan eleştirel bir yaklaşım sergilenmektedir. Aynı zamanda her bir kitap yeni beşeri bilimler için giriş niteliğindedir.

Türkiye'deki akademilerde posthüman tartışmalar ve özellikle posthümanist durum henüz doğru bir eksene oturtulabilmiş değildir. Birbirinden bağımsız farklı disiplinler, planlanan bu kitaplıkla birlikte, tartışmaları, sorunları ve kavramları rizomatik bir örüntü içinde okuyucuya sunmaktadır. Bu kitaplıkta felsefe, edebiyat, tiyatro, dijital sanat, canlılık konularında posthümanist metod yeni bir dille ele alınarak alana kanonik söylemin dışında bir ufuk açılması düşünülmüştür. Böylece metodoloji ve söylem açısından yeni bir çerçeve oluşturulması hedeflenmiştir. Son on yıldır alana çalışmalarıyla emek veren akademisyenlerin bir araya gelerek oluşturdukları bu kitaplık, posthümanist çalışmalar için kaynak teşkil edecektir.

Çalışmalarıyla kitaplığa katkı veren Başak Ağın'a, Z. Gizem Karahan'a, Esra Kartal Soysal'a, Ahmet Dağ'a, Kerimcan Yazgünoğlu'na, Mustafa Yavuz'a, Özgür Ballı'ya ve Şafak Horzum'a, serinin editörü olarak, emeklerinden dolayı teşekkür ederim. Böylesi zor zamanlarda bu serinin bir kitaplığa

dönüşmesini sağlayan, çalışmalarımızı benimseyip basılmasını kabul eden ve destekleyen Siyasal Kitabevi yönetimine ve değerli koordinatörü Ertan Akkaş'a teşekkür ederim.

Yaylagül Ceran Karataş
2022

İçindekiler

ÖNSÖZ.....	5
GİRİŞ	9
I. BÖLÜM.....	21
HÜMANİZM, TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM	
Müphem ve Karizmatik Form Olarak Hümanizm.....	22
Transhümanizm ve Posthümanizm.....	29
Sonuç	49
II. BÖLÜM.....	51
POSTHÜMAN	
İnsan nasıl insan oldu?!	51
Posthüman Ontoloji: Etik ve/veya Teknoloji	58
Posthüman	63
Posthümanizmin Posthümanı.....	66
Transhümanizmin Posthümanı	69
Transhümanizmin ve Posthümanizmin İnsan Doğası:	73
<i>Animal Rationale? Yazılım? Viral Beden?</i>	73
Sonuç	81
III. BÖLÜM.....	85
POSTHÜMAN VE POSTHÜMANİST ŞEHİRLER/EKOLOJİLER	
Şehir ve Mekân	87
Çağdaş Şehirlerin Durumu	95
Çağdaş Şehirlerin Transhümanist ve Posthümanist.....	97
Kartoğrafyası.....	97
Transhümanist Kartoğrafya	99
Posthümanist Kartoğrafya	102
Çağdaş Şehirlerin Autopoiesis'i: Posthüman	108
Sonuç	112
KAYNAKÇA	115

GİRİŞ

Bu kitap, 21. yüzyılda felsefî antropolojinin imkânına dair tarihsel ve kavramsal bir giriş niteliğindedir. Bu yüzyılda insan üzerine konuşmak, aynı zamanda insanın kendi elleriyle inşa ettiği ve içine “hapsolduğu” dünya üzerine de konuşmaktır. Bu nedenle birbirini tamamladığını düşündüğümüz beden ve mekân/şehir bağlamında bu yüzyılın insan algısını, *posthümanı*, spekülâtif bir zeminde konu edindik. Öncelikle burada *posthüman*’la insan sonrası (post-human) kastedilmemektedir. Bilakis ve bizzat “insanın” kurmuş olduğu dünyayı eleştirel bir bakışla köklerine kadar sorgulayıp yeniden ve daha içten, kuşatıcı, birleştirici düzlemde anlama çabası olarak *posthüman*’dan bahsediyoruz. McLuhan’ın şu ifadesinde neden buradan başladığımıza dair sorunun çerçevesi daha açık görülmektedir:

Bugün sahip olduğu teknolojiyle insan, pratikte bedeniyle yapageldiği her şey için uzantılar geliştirmiştir. Örneğin, silahlar ilkel haliyle dişler ve yumrukla başlayıp atom bombası ve ardından biyolojik & kimyasal silahlarla evrimine devam eder; tekstil, özellikle giysiler, mimarî malzeme, özellikle evler, insanın biyolojik ısı denetim mekanizmalarının uzantılarıdır. Mobilyalar, çömelmenin ve yere oturma yerini alır. Sesi hem zaman hem de uzayda taşıyan elektrikli araçlar, mercekler, TV, telefonlar ve kitaplar, maddi uzantıların örnekleridir. Para, emeği yaymanın ve depolamanın bir yoludur. Bir zamanlar ayaklarımız ve sırtımızla yaptığımız şeyi artık ulaşım ve taşımacılık ağlarımız yapıyor. Aslına bakılırsa, insan yapımı bütün maddi şeylere, insanın

bir zamanlar bedeniyle ya da bedeninin ilgili parçasıyla yaptığı şeylerin uzantısı olarak bakmak mümkündür. (McLuhan, 2014)

İnsan ve makine, makine insan, insan makine; ama varoluşuyla insanın ürettiği, kodladığı düzenek ve yeni yaşam formları üzerinde durmaya çalıştığımız bu kitapta, fütüristik distopyalara kurban edilemeyecek kadar önemli ve insanmerkezci muhafazakârlığa teslim edilemeyecek kadar değerli bir oluşu, “insanı”, posthüman olarak ele aldık. İnsanın tarihsel süreçte nasıl tanımlandığı, hangi sorunlarla yüzleştiği ve hangi soruları geride bıraktığı üzerinde durduğumuz bu kitap, yeni bir felsefi antropolojinin imkânı için ilk adımı oluşturmaktadır.

***

Sokratik diyaloglarda karşımıza çıkan “kendini bil” (gnothi seauton) buyruğu, “Ben, insan teki, kimim?/neyim?” sorusunda bilmeyi ve eylemeyi etik, ontolojik ve epistemolojik açıdan birbirine bağlamaktaydı. Süreç içinde Hıristiyan teolojisi, mekanik kozmoloji ve kartezyen dünya tasavvuru, bu buyruktaki bilmeyi ve eylemeyi birbirinden ayırmış ve hatta birini diğeri-ne tabi kılacak şekilde dönüştürülmesine neden olmuştur. Bilinenin ne olduğu, bilen kim ve/veya ne olduğu, bilmenin nasıl bir bilme olduğu birbiriyle ilişkilendirilemeyecek biçimde indirgenerek parçalara ayrıştırıldığında “kendini bilmek” için yeni bir teknik kurulmuştur. Bu teknik, mekanik kozmolojide özne-nesne ikiliğiyle ve mekânı ve zamanı ölçü üzerinden tanımlayan rasyonaliteyle perçinlenmiştir. Bu sürece ilişkin eleştirileriyle tartışmayı ve tartışmanın zeminini de yapısöküme uğratan Foucault, *Benliğin Yapımı* adlı makalesinde “kendini bilmeyi” bir teknik olarak farklı sorun ve süreçlerle ilişkilendirerek analiz etmiştir. Buna göre Foucault, Batı düşün-

ce tarihinde insanın kendisini anlamak adına dört teknik geliştirdiğini iddia eder. Bunlardan ilki, şeyleri üretmeyi, dönüştürmeyi ve işlemeyi olanaklı kılan gündelik yaşama dair tekniklerdir. İkincisi, gösterge sistemlerini kurmaya ve kullanmaya izin veren tekniklerdir. Üçüncüsü, bireyin tutumunu belirlemeye, onlara bazı iradeler dayatmaya ve bazı amaçlara ya da bazı hedeflere tabi kılmaya izin veren tahakküm teknikleridir. Dördüncüsüyse, insanın kendi kendisini dönüştürecek, değiştirecek ve kendi kendisini inşa etmeye yarayacak *kendilik teknikleridir* (Foucault, 1988). Bu kendilik tekniğiyle tarihsel süreçte üretilen kavramların oluşturduğu karmaşıklığın da farkına varılır. İnsan özne, birey, kişi ve ben olarak farklı oluş-temsil alanları kurmuştur. Kendilik teknikleriyle hem kendiliğin nerede aranacağına hem de kendiliğin ne olduğuna (beden mi, bilinç mi, beden & bilinç mi) dair çerçeve, öncelikle bu temsil alanlarının bir analizi, tasviri üzerinden çıkarılmaktadır. Foucault'nun sınırlarını çizdiği tekniğin dışında birçok farklı kendilik tekniğinden ya da kendiliği araştırma metodundan da söz edilebilir. Elinizdeki kitapta, insanın kendiliğini merkeze alan bu teknikleri yapısöküme uğratan, merkezliliği dağıtan ve canlılık düzeyinde yeni madde okuyuşuyla kendiliği genişleten posthümanizm ve hümanizmin kendilik tekniklerini nano, biyo, robo ve info teknolojilerle insanmerkezinde genişleten transhümanizm karşılaştırılarak "Yeni bir felsefi antropoloji kurulabilir mi?" sorusu üzerinde durulmuştur.

***

İçinde yaşadığımız yüzyıl güdümlülüğün, planlılığın, biçimlendirilmişliğin, tekilliğin ve genel olarak zorlukların yüzyılıdır. Burada zorlukların kökeninde durduğunu düşündüğümüz ve klasik tasavvurdan farklı konumlarda ele alınan do-

ğanın, dünyanın ve insanın değişimi üzerinde duracağız. Başka bir ifadeyle bu yüzyılın başında yerkürenin belirli bir bölümü, doğa, dünya ve canlılar açısından “insanın” eliyle biçimlendirilen ve geri dönüşümü pek mümkün olmayan tasarımlarla değiştirilmiştir. Yer ve gök, sanayi sonrası yeni sanayi teknolojileri ve yeni dijital teknolojilerle birçok açıdan güdümlü olmadan kendi iç dinamikleriyle işleyen, canlı ve uyumlu, ilişkisel ve bütünsel olma özelliğini kaybetmek üzeredir. Yaşam alanı olarak inşa edilen dünya ise doğanın üzerine giydirilmiş bir deli gömleğidir. Dünya, geçen yüzyılın son çeyreğinden itibaren devam eden küreselleşmeyle yeni koloniler oluşturulup coğrafi sınırlar, hukuki ilkeler ve etik kategoriler aşarak politikliğin, rölatifliğin ve tekilliğin etkin olduğu hümanizmin ideal insanının mekânıdır. Farklı disiplinlerden birçok teorisyen ve teknokrat, bu yüzyılı, insanlık adına çöküş yüzyılı olarak ilan etmişlerdir. Yazılan kitapların sadece başlıklarında kullanımı tercih edilen kelimeler bile bu kabulün ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir: çöküş, çürüme, kriz... Peki neden? İşte bu soruya doğa, dünya ve insan bağlamında antroposen, kapitalizm ve küreselleşme, posthüman tartışmaları üzerinden baktığımızda “neden”i daha açık görülebilmektedir.

Doğa, fiziksel olarak “doğal ve sağlıklı” yaşamı devam ettirebilmenin ve desteklemenin kaynağı olmaktan çıkarılmaktadır. Topraklar, tohum ve tarım teknolojileriyle “pazar” için laboratuvarında “güçlendirilmiş” ya da sentetik olarak üretilmiş ürünlerle kısırlaştırılmakta ve dahi kurutulmaktadır; iklim değişimi yeryüzünde su ve kara oranlarını tehdit etmektedir; karada ve suda canlılığın tanımı değişmektedir; agresif düzeyde şehirleşme, mimarî tasarımlar ve imar planları doğayı ve doğal yaşamı tehdit etmektedir. Bütün bunlarla atmosferin yapısı ve florası değişmiştir ve bu değişim, hümanizmin “in-

san"ıyla doğrudan ilişkili olan Antroposen (anthropocene), yeni jeolojik çağ olarak adlandırılmıştır. Bu adlandırma atmosfer bilimci P. Crutzen ve bir grup pozitif bilimci tarafından yapılmıştır. Crutzen ve ekibi yerkürenin ve atmosferinin, karaların ve okyanusların üzerinde "insan"ın etkisiyle kimyasal, fiziksel ve biyolojik açıdan geri dönülmesi mümkün olmayan bir değişimin başladığını ve bunun yeni bir jeolojik çağa giriş olduğunu iddia etmişlerdir. Onlara göre, antroposen, gezegenin "biyo-coğrafik bir insan arşivi"dir (Polat & Kahraman, 2021). Onların bu iddiaları, antroposen değişime dair farklı başlangıç tarihi tartışmalarıyla birlikte, hem tarih yazımı metodolojisinde hem de şeyleri görme ve sınıflandırma biçimimizde ortaya çıkan sorular ve sorunlar bağlamında pozitif bilimlerin dışında farklı disiplinlerin de gündemine girmiştir. 2000'lerden sonra çoğunlukla sosyal ve beşeri bilimlerin önermelerini, sorularını ve soru sorma biçimlerini belirlemiştir. Başka bir ifadeyle, antroposen tartışmalar, şeylerin ne olduklarından çok onlara baktığımızda ne gördüğümüz ve onları nasıl araçsallaştırdığımızla ilgili olarak sosyal ve beşeri bilimlerin etik, epistemolojik ve politik gündemlerine yerleşmiştir (Çaylı, 2020; s. 35). Posthümanizm açısından eleştirel bir yaklaşımla ele alınan ve ekonomi politik bir adlandırma olarak kabul edilen antroposen, transhümanizm açısından tam da üst insan için gerekli doğa anlayışının teknoloji aracılığıyla rehabilite edilmesi, düzenlenmesi gereken bir fırsat olarak görülmektedir. Antroposen, jeolojik çağ olarak anılmanın dışında posthümanist bir perspektifle ilk olarak D. Haraway'ın *Anthropocene, Capitalocene, Plantationocene, Chthulucene: Making Kin* (2015) makalesinde ve hemen bir yıl sonra Haraway ve birkaç antropolog'un birlikte tartışmalarının ardından yayınlanan *Anthropologists Are Talking About the Anthropocene* (2016)

adlı makalede eleştirel perspektifle ele alınmıştır. Ayrıca K. Yusoff'un *A Billion Black Anthropocenes or None* (2019) kitabında hem Haraway'ın hem de antroposen sürecin farklı bir boyuttan eleştirisini görmekteyiz. Yusoff, sadece bedenün ötekileştirilmesinin ve sömürülmesinin değil bütün coğrafyanın, doğanın ve kültürün "beyaz jeolojinin beyaz ve mükemmel bedenleri ve onların yaşadıkları coğrafyalara" indirgenerek tanımlanmasını eleştirmektedir. Böyle bir indirgemecilik, nicel ölçekler bağlamında ve sömürünün tarihiyle eşsüremli devam ediyorsa, onu eleştirmenin yolunu da çoklu öznellikte bulan Yusoff, siyah antroposenleri tartışmaya açarak antroposen eleştirinin sınırlarını genişletmiştir. Aynı dönemde Haraway ve Tsing'in *Reflections on the Plantationocene* (2019) başlığıyla yayınlanan konuşmalarında kapitalizmin üretim ve tüketim zincirine dâhil olan insan ve insanolmayanların "anthropos" adına ırkçılıkla, sömürgecilikle ve türler arasında adil olmayan hiyerarşik ilişkiyle tartışmaya açılmasını eleştirirler. Bu eleştirilerle birlikte antroposen; kapitalizmle, tek kullanımlık plastiklerin üretimiyle ve tüketimiyle, tarım ve toprak politikalarıyla sınıflı, imtiyazlı ve üstün olan "beyaz adamın" yerin altında ve üstündeki iktidarı olarak tanımlanarak tartışmaların boyutu değişir. Başka bir ifadeyle, Prometheus'un ateşi tanrılardan çalmasıyla başlayan teknolojinin yükselişi ve bu yükselişi besleyen neoliberal ekonomi politik, 21. yüzyılda doğadan başlayarak bütün kozmoz politik olarak yeniden tanımlamaya zorlamaktadır. Bu bir açıdan lütuf olmakla birlikte daha derin bakışla ele alındığında bir külfet ve dahi şiddettir. Bu şiddetle yüzleşen posthümanizm, doğanın ve insanın anlaşılması, konuşulabilir olması açısından insan ve insanolmayan, doğa ve kültür, zihin ve beden, siyah ve beyaz, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gibi ikiliklere mahkum etmeden, antropo-

sen tartışmalara sıkıştırılmadan türlerarası eşitlik ve adaletle işleyen bir ilişkiler ağı öngörerek yeni bir doğa ve canlılık kavrayışı teklif etmektedir.

Dünya, varoluşçuluğun ve fenomenolojinin perspektifinden kozmozun üzerine konumlandırılan ve antroposen tartışmalar çerçevesinde etik, politik, ekonomik ve estetik bağlarını uçuculuk, merkezilik, kimliksizlik, ötekilik ve otoriteyle birleştiren tarihsel ve kültürel belirsizliğin, çatışmanın içindedir. Dünya, hakikat sonrası kompleks ve kaotik bir çağın tasarımı ve sınır durumu olarak karşımızdadır. İşte böyle bir zeminde var olmanın dayanılmaz hafifliği, var olmanın ağırlığına ve dahi dayanılmaz acısına evrilmiştir. Şöyle ki, “Var olan nedir?” sorusu (ki felsefenin temel sorularından biridir), kutsaldan, metafizik bütünlükten ve bilinebilirliğinin nedensel bağlarından koparılmış, cevaplanması kolay görünen zor bir soruya dönüştürülmüştür. Tam da burada, gerçekliğin ne olduğu sorusuyla birlikte var olanlardan bir var olan ve hatta bütün var olanların ne olduklarını ve nasıl var olduklarını belirleyen olarak insanın kim ve ne olduğu sorusu ve bu sorunun nasıl ele alınacağına ilişkin metodolojik sorunlar önem kazanmıştır. Özellikle 1970’lerden sonra bu sorular ve sorunlar, felsefî antropoloji açısından hümanizm, antihümanizm, transhümanizm ve posthümanizm çerçevesinde disiplinlerarası/içî farklı tutumlarla akademide ve akademi dışında “üst insan” (übermensch), meta insan ve posthüman bağlamında tartışmaya açılmıştır. Bu kitapta ayrıntılı olarak ele alacağımız “Kimdir posthüman?” sorusu metodolojik ve kavramsal olarak birbirinden farklı konumlandırılan posthümanizm ve transhümanizm bağlamıyla sınırlandırılmıştır.

Posthüman kavramında yerleşen trans, non, in, meta ve post tartışmaları, insanmerkezcilik ve hümanizm eleştirileri-

nin kesişiminde şekillenen kavramlardır (Braidotti, 2018; s. 4). Transhümanizm açısından posthüman, genetik olarak düzenlenmiş ve güçlendirilmiş, modifikasyona uğratılmış, dolayısıyla hümanizmin insan tanımında eksik olan fiziksel donanımın ve zihinsel kapasitenin yeni nesil teknolojilerle tamamlandığı ve dahi aşıldığı bir doğadır. Transhümanizmin posthüman canlı evriminde biyoteknolojinin ve homo sapiens türünün son temsilcisi insanın geride bırakıldığı, nano, biyo, robo ve info teknolojilerle evrimsel sıçrama sonucunda türsel kırılmayı gerçekleştireceği düşünülen yeni türün adıdır, tekillik çağının aktörüdür. Bu posthüman İnsan 2.0 ve dahi İnsan 3.0, siborgdur.. Transhümanizm, posthümanla insanın biyolojik olarak eksiklikler varlığı olmasını; Tanrının tamamlamadığı ve fakat tamamlanmak için kendisine fırsatlar verdiği, doğanın bütün var olanlarının ona hizmet ettiği en yüce türe dönüşmesini; insanın yaşlanmasını, hastalanmasını ve ölümünü ortadan kaldırarak sorunsuz bir varoluşa ulaşmasını tasarlar. Transhümanizm insanın insan olmaktan kaynaklanan her türlü eksikliğini ve sınırını yine insan için aşmak arzusunu dile getirir. Önce oldukça “masum” bir niyetle insanın insan oluşu nedeniyle karşılaştığı hastalıklarını tedavi etmek, iyileştirmek amacıyla araştırmalara başlanmıştır. Fakat teknolojinin gelişimi ve dönüşümüyle araştırmalara artık sadece iyileştirmek değil güçlendirmek ve dahi aşmaya yönelik çalışmalarla devam edilmektedir. Gelinecek noktada bir yanda genetik araştırmalarla düzenlenen, üretilen ve arındırılan öjenik¹ insan tasala-

---

¹ Öjeni ilk olarak F. Galton’un kullandığı ve Platon’un *Devlet* kitabında da geçen Yunanca *eugenics* kelimesinden hareketle türetilen asil, seçkin, kumsuz yaratılış anlamlarına gelen kelimedir. 1933’te Nürnberg Yasası’nda Nazilerin arındırma tekniği olarak kullanılmasyla meşruiyet kazanmıştır. Sonrasında J. Habermas’ın *Geleceğin İnsan Doğası* adlı metninde eleştirel

rımı durmaktadır. Bir yanda da beynin çalışma ilkelerini, fiziğini, matematiğini ve plastisitesini görüntüleyerek silikon ortama aktarmaya yönelik çalışmalarla biyolojik sınırlarını aşmayı hedefleyen dijital insan tasarımı... “Bu tasarımlar insan olarak adlandırılabilir mi? Ya da insan olarak anılmaya değer ‘şeyler’ midir? Yeni bir varoluşun kapısı aralanmamış mıdır?” sorularıyla doğalcı bakışın eleştirileri, bütün bu süreci hümanizmin insan tanımını merkeze alarak tamamlamaya çalıştıkları için posthümanizmin eleştirileri ve Tanrıya karşı başkaldırı olarak Katolik Kilisenin eleştirileri her iki transhümanist yaklaşım için devam etmektedir. Bostrom’un *Serçelerin Bitmeyen Hikâyesi*, bu durumun aslında transhümanist hal tercümesi olmakla birlikte aslında posthümanist eleştiri için de anlamlı bir sahne açmaktadır (Karataş, 2021). Bostrom’un hikâyesinde birçok açıdan kıyısında durduğu transhümanist posthüman anlayışını ve Moravec ve Kurzweil’e itirazlarını da dile getirmektedir diyebiliriz. Hikâye, transhümanizmin posthüman idealinin simgesel bir anlatımıdır. Hikâye özetle yuva yapma mevsiminde oldukça yorulan küçük, zayıf ve akıllı serçelerin işlerini kolaylaştıracak, çocuk ve yaşlılarına göz kulak olacak bir çıkış arayışından bahseder. Serçelerin bütün bu işleri yapacak bir baykuş yavrusu ya da yumurtası bulmaya ve ardından da onu eğitmeye yönelik arayışlarını konu edinir. Adı üzerinde bitmeyen bir hikâyedir, arayışın sonunda serçelere ne olduğu açık bırakılmıştır. Hikâyede dikkat çeken sahnelerden biri, serçelerden sadece birinin, gözü görmeyen

---

bir tutumla pozitif ve negatif öjeni olarak sınıflandırılmıştır. Transhümanizmle ve yeni biyopolitika tartışmalarında öjeni, sterilizasyon, bağışıklık kavramları birlikte kullanılarak yeni canlılık için metodoloji olarak tanımlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: D. J. Kevles, *In the Name of Eugenics*, University of California Press, 1986.

ve huysuz olan Scronkfinkle'in bu arayışa itirazıdır. Scronkfinkle "bu bizim sonumuz olacak, bari önce baykuş eğitme sanatını belirlesek sonra baykuşu aramıza alsak" dese de sözünü duyan olmamıştır. Hikâye burada kesilir. Baykuş yumurtasından çıkan yavru, serçe ailesi içinde onlar gibi mi oldu yoksa baykuş doğasına uygun mu büyüdü? Baykuş farklı olduğunu anlayıp serçe sürüsünü terk edip kendisi gibi olanları bulmaya mı gitti? Ya da baykuş, aile olarak kabul ettiği kuşların serçeye dönüştüğünü farz edip, serçelerin her birini "tekrar" baykuşa dönüştürmek için çalışmaya mı başladı? Gözü görmeyen ve huysuz serçeye ne oldu? vb. sorularla farklı sonlarla yazılmak için okuyucusuna, dinleyicisine bırakılmıştır. Transhümanist tasarımların sonuçları henüz gözlemlenebilecek bir fark oluşturan düzeyde olmadığı için çoğunlukla spekülatif bir bağlamla karşı karşıyayız. İnsandan sonrasını bir insan nasıl tahayyül eder?

Posthüman, transhümanizmin bu kritik ve kriz oluşturan tanımlarının dışında posthümanizm açısından doğaya, dünyaya ve toplumsal ilişkilere kendisi de dâhil bütün var olanların ontolojik, epistemolojik ve etik hiyerarşi ve merkezileştirmenin dışında bakabilme teklifi olarak kabul edilmektedir. Hümanizmin ve transhümanizmin kutsadığı insanmerkezci ve Avrupa merkezci üst insan eleştirisidir. Belirlenen çerçevelerin dışına çıkarak, her türlü kapitalleştirmeyi eleştiren insanmerkezçiliği ve buna bağlı olarak sömürgeciliği, köleliği, cinsiyetçiliği ve Avrupa merkezçiliği birbirine bağlayan ve ikiliği aşan türsel akrabalıklar kurmaktır. Modernizmde köklerini bulan varoluşu, yapısöküme uğratarak her türlü ötekileştirmeyi yerinden eden posthüman göçebe öznedir, siborgtur, inatçı öznedir, oyunbozandır, feministtir. Posthüman, posthümanizm için maddenin, bedeninin modernizm ve dahi postmoder-

nizm sıfatlarından, sunumlarından çıkarıp, ilişkisel olarak yeniden okumaya, konumlandırmaya dair davettir.

Posthüman ve antroposen tartışmaları, yeni nesil teknolojilerle sadece bir beden inşa etmek, canlılığı pozitif öjeniyle biçimlendirmek, yardımcı üreme teknikleri aracılığıyla insan türüne dair genetik bir sıçramanın eşiğine gelmek, doğayı ve mekânı kalıplara dökmek, nüfusa biyolojik, politik bir sınır koymak değildir. Ya da genetik güçlendirmeyle, iyileştirmeyle (therapy), sterilizasyonla, yeni tür bağışıklık sistemleriyle, cinsiyet düzenlemeleriyle biyoetik ve biyopolitik açıdan fayda, özerklik, kim'lik, ne'lik ve haysiyet (değer-onur) kavramları çerçevesinde ele alınacak olan moda bir yaklaşım değildir. Zekâ düzeyi artırılmış/güçlendirilmiş, bionik ya/ya da android bedene sahip varlıklar, metal ve çelikte güçlendirilmiş bedene sahip insanlar, ölümsüz mitolojik varlıklar, hibrit bedenler, siborglar, ampirik gerçekliği aşan tasarımlar, dijital gerçeklikler, avatarlar transhümanizmin ve posthümanizmin etik, teknik, politik paradokslarını oluşturmaktadır. Kendi kendine öğrenen makine ve insan, hem teknolojik olarak hem de etik ve politik olarak nasıl bir ağ içinde ele alınacaktır? Bu noktada artırılmış/güçlendirilmiş insanın, kamusal alana katılımı bağlamında hukukî ve etik konumunun belirlenmesi fantasma/bilimkurgu olmanın ötesinde posthümanizmin politik ve etik hedefi olmuştur.

Posthümanın biyolojik hayatı ve gereksinimleri, politik alanın belirleyici olgusu haline gelmesiyle farklı biyopolitikalar, bağışıklık sistemleri bağlamında her türlü iktidarın aracına dönüşmüştür (Agamben, 2001). Buradan itibaren Agamben'e göre, çözüm üretilmesi gereken tek gerçek sorun, çıplak hayatın gözetimi, denetimi ve kullanımı için en uygun örgütlenme biçiminin belirlenmesidir. Posthümanizm, 1964'te Helsinki

Beyannameesi ve Ulusal Bioetik Danışma Kurulu, İnsan Genomu, Uluslararası Bioetik ve İnsan Hakları Bildirisi politikanın güçlendirilmesi için biyoloji ve tıp alanındaki uygulamalara etik ve hukukî düzenleme getirerek, iktidarın sürekliliğini teminat altına almanın yöntemlerini eleştirirken yeni bir etik ve politik olan arayışına yönelmiştir. Bu noktadan sonra başlayan tartışma ise Foucault ve Agamben'nin vurguladığı gibi, biyopolitikanın çıplak hayat üzerindeki iktidarındır. Klasik dönemde bu "hayata hükmetmek, ölüme hükmetmek" olarak uygulama alanındayken 21. yüzyıla gelindiğinde transhümanizm ve posthümanizm için farklı şekilde uygulanmaktadır. Transhümanizm için insanlık onuru adına yaşatmanın imkânlarını artırmaya özellikle de vatandaşların bedeninin ve bilincinin bütünlüğünü, sürekliliğini kurmaya, korumaya ve iyileştirmeye yönelmiştir. Posthümanizm içinse insan ve insanolmayan arasında türsel akrabalığa dayalı etik ve politik zeminde *zoon politikon* arayışıdır.

Gelinen kritik ve kriz, sınırın nasıl aşılacağına dair bir karar anı temsil eder. Bu sorunlara ve metodolojilere odaklanarak bu çalışmanın ilk bölümünde transhümanizm ve posthümanizm yaklaşımlarının tarihsel ve problematik örüntüsü üzerinde durulmuştur; ikinci bölümünde posthüman beden anlayışı ve problemleri zihin ve beden ikiliğini dışarıda bırakmanın imkânı bağlamında ele alınmıştır; üçüncü bölümünde ise insan ve mekân ilişkisinin dinamik etkisi ve gücü dikkate alınarak, çağdaş şehir algısı üzerinden "Posthüman şehir ne demektir?" sorusu bağlamında posthüman ve mekân tartışmaya açılmıştır. Bu minvalde insan tanımından çok insanın ilişkilerini, yönelimlerini konu edindiğimiz bu kitapta, öncelikle beden ve mekân tartışmaları bağlamında ontolojik bir oluşun imkânına *prolegomena* diyoruz.